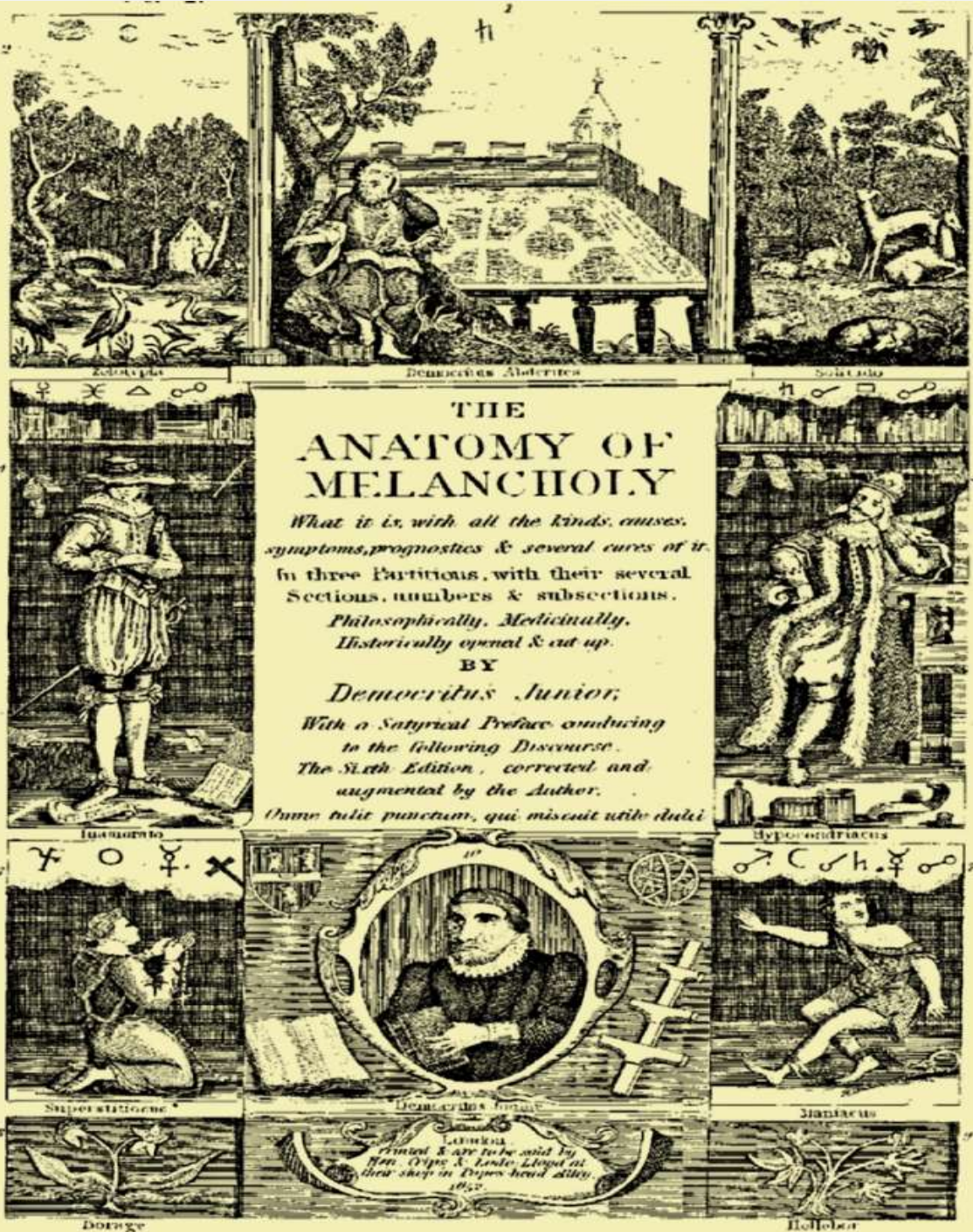

KBT DEPRESIJA U DJECE I ADOLESCENATA

**Izv. prof.prim.dr.sc. Vlatka Boričević
Maršanić, spec. psihijatar, subspec.
dječje i adolescentne psihijatrije**

Ako postoji pakao na zemlji, naći ćete ga u srcu melankoličnog čovjeka

R. Burton (1621)

Depresija u djece i adolescenata ????

- postojanje depresije u djece dugo se osporavalo - nezrela struktura ličnosti
- učestali opisi djece koja su manifestirala tugu, iritabilnost, promjene koncentracije, apetita i spavanja uz suicidalne ideje i ponašanja
- **1971. godine priznata poremećajem na Europskom kongresu dječje i adolescentne psihijatrije**

Epidemiologija - Prevalencija

DEPRESIJA	
Predškolska dob	0,3 -1,4%
Školska dob	1 -2%
Adolescencija	4 - 8%
Adolescentice	do 20%

Djeca

M=Ž

Adolescenti

M : Ž = 1 : 2

10-20% supklinička simptomatologija !!!

- neke simptome depresije (dg. kriteriji)
- značajne teškoće u funkcioniranju
- 2/3 ima povećan rizik razvoj velike depresivne epizode i suicid

Važno je razlikovati

- **depresivno raspoloženje** - svi ga ponekad imamo
- **depresivni sindrom** - sklop depresivnih simptoma (subklinička depresija)
- **depresivni poremećaj** - zadovoljava sve kriterije za dijagnozu poremećaja i nije samo loše raspoloženje i povremena potištenost, već je ozbiljan psihički poremećaj

Depresija je

lat. depressum - potištenost, utisnutost

Depresija je kompleksni, sistemski poremećaj

Depresivni poremećaji - klasifikacije

MKB - 10

- F32 Depresija
- F33 Povratni depresivni poremećaj
- F34.1 Distimija
- F38 Drugi poremećaji raspoloženja

- F06.3 Organski afektivni poremećaj

- F43.2 Poremećaj prilagodbe s depresivnim raspoloženjem
- F92.0 Mješoviti poremećaj osjećaja i ponašanja – depresivni tip

DSM -5

- Veliki depresivni poremećaj
- Perzistentni depresivni poremećaj (distimija)
- Premenstrualni disforični poremećaj
- Depresivni poremećaj prouzročen psihoaktivnim tvarima/lijekom
- Depresivni poremećaj zbog drugog zdravstvenog stanja
- Drugi specificirani i nespecificirani dep. poremećaj (mala ili subsindromalna dep.)

Depresivno/iritabilno raspoloženje ili gubitak interesa tijekom razdoblja od najmanje **два tjedna uz pet dodatna simptoma** od sljedećih:

1. Gubitak ili porast tjelesne težine (veći od 5% u mjesec dana)
 2. Nesanica ili hipersomniju gotovo svakog dana
 3. Psihomotorna agitacija ili retardacija
 4. Umor ili gubitak energije svakog dana
 5. Osjećaj bezvrijednosti ili pretjerane krivnje
 6. Smetnje koncentracije ili neodlučnost
 7. Suicidalna razmišljanja, planovi, pokušaji
- značajna promjena u odnosu na raniji funkcioniranje
 - teškoće u svakodnevnom funkcioniranju
 - ne posljedica učinka psihoaktivne tvari ili općeg zdravstvenog stanja ili žalovanja

Simptomi depresije u djece i adolescenata

EMOCIONALNI SIMPTOMI

tuga, anksioznost, disforija, ljutnja, razdražljivost, krivnja, bespomoćnost, beznadnost

TJELESNI SIMPTOMI

umor, nedostatak energije, glavobolje, promjene apetita i tjelesne težine, smetnje spavanja, izrazita iscrpljenost, bolovi

KOGNITIVNI SIMPTOMI

samookrivljanje, teškoće koncentracije, negativna slika sebe, svog izgleda i ponašanja, suicidalne misli, ideje o samoozljeđivanju, konfuznost, sumoran i pesimističan pogled na budućnost

BIHEVIORALNI SIMPTOMI

plačljivost, psihomotorički nemir ili usporenost, izbjegavanje aktivnosti i socijalnih odnosa, samoozljeđivanje, konzumacija alkohola i droga

Težina depresivne epizode

Blaga (F32.0)

- barem 4 simptoma: 2 tipična + 2 druga
- blaži poremećaj socijalnog funkcioniranja (uz manje teškoće osoba više ili manje uredno obavlja svoje socijalne i radne obaveze)

Umjerena (F32.1)

- barem 5 simptoma: 2 tipična + 3 druga
- umjeren poremećaj socijalnog funkcioniranja (osoba ima većih teškoća u obavljanju poslova: radni efekt je značajno smanjen; značajno su smanjeni uobičajeni kontakti i aktivnosti)

Teška (F32.2)

- barem 7 simptoma: 3 tipična + 4 ostala
- jača uznemirenost ili usporenost i somatski sindrom
- u slučaju vrlo teških simptoma moguće je postaviti dijagnozu za ovu epizodu i kada simptomi traju kraće od 2 tjedna
- znatno ograničene socijalne i radne aktivnosti (većinu vremena osoba može provesti ništa ne radeći, nije radno sposobna)

**Dijagnostički
kriteriji za
depresiju**

Debate section

Discussion paper

The heterogeneity of the depressive syndrome: when numbers get serious

$$\binom{n}{k} = \frac{n!}{(n-k)!k!}$$

iate guilt'. When the
are taken into acc
ions is 1497, witho
depression (delusions,
t depressive episodes
courses of illness. Fur

... djeca nisu mali odrasli...

...to će tek postati....

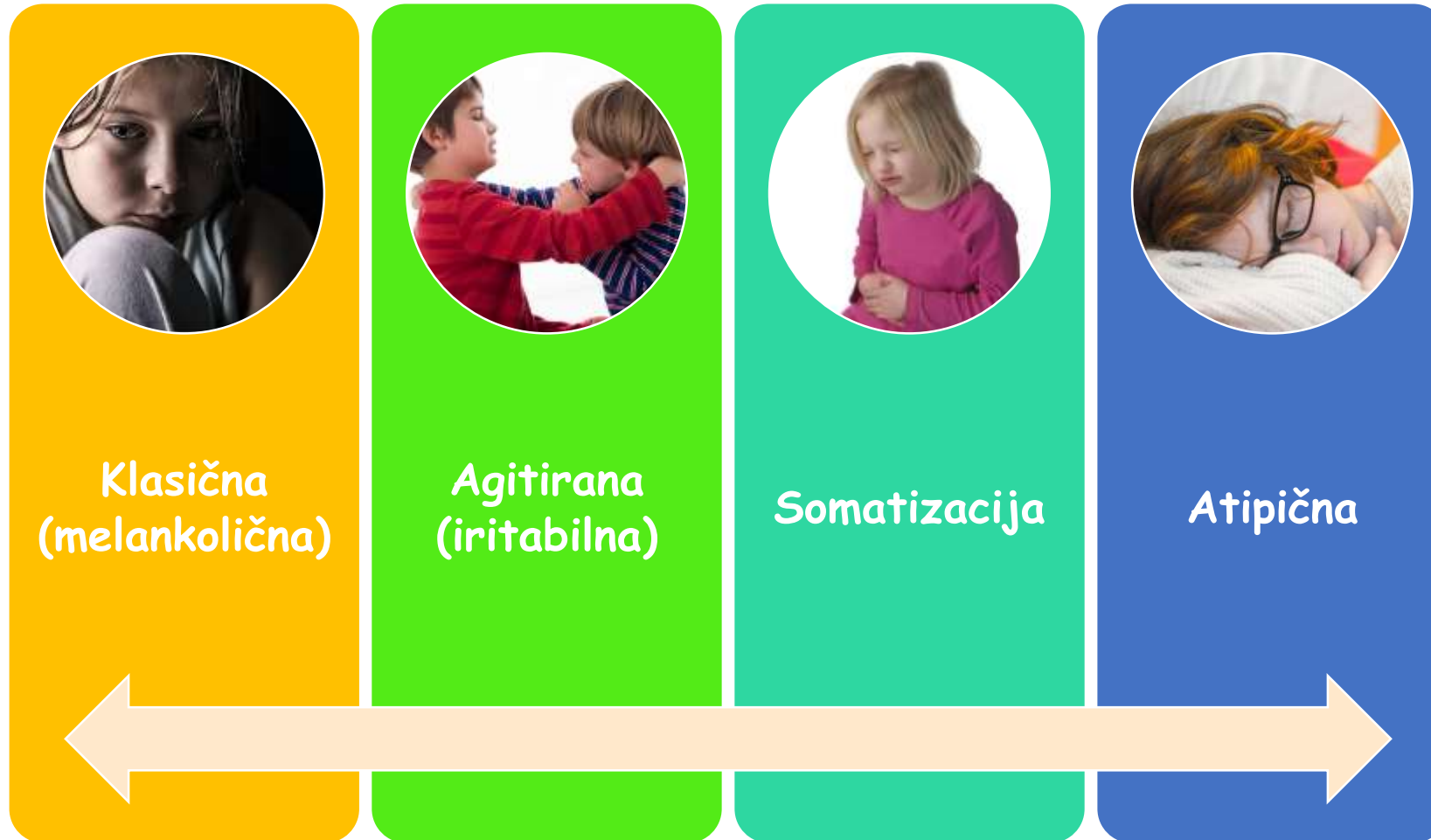
Pa kako onda izgleda depresija u djece i adolescenata?

Klinička obilježja depresije prema dobi

Dijete do 3. godine	Tužan izraz lica, oskudno plakanje, usporene kretnje ili hiperaktivnost, iritabilnost, nesudjelovanje u igri, problemi hranjenja i spavanja, usporen psihomotorni razvoj
Predškolska dob	Plačljivost, odsutnost osmijeha, iritabilnost, zaostajanje u rastu i razvoju, česte tjelesne pritužbe, nesudjelovanje u igri ili sudjelovanje uz destruktivnost
Školska dob	Loše raspoloženje, poteškoće koncentracije, problemi učenja, odbijanje škole, iritabilnost, plačljivost, izbjegavanje vršnjaka, suicidalne misli te česti tjelesni simptomi
Adolescencija	Neraspoloženje, anhedonija, osjećaj beznadnosti, krivnje, psihomotorna usporenost, promjene težine, apatija, socijalno povlačenje, poremećaj sna, suicidalnost ili smetnje ponašanja, ovisnosti, promiskuitet

Kliničke slike depresije u djece i adolescenata

Odrasli

- sniženo, depresivno raspoloženje
- smanjen interes i uživanje u ranije ugodnim aktivnostima
- gubitak ili porast tjel. težine
- nesanica ili prekomjerno spavanje
- psihomotorna retardacija ili agitacija
- umor ili gubitak energije
- smanjena sposobnost koncentriranja i donošenja odluka
- nisko samopoštovanje, osjećaj krivnje
- povratne suicidalne ideje ili ponašanje

Djeca i adolescenti

- razdražljivost, ljutnja, izljevi bijesa
- plačljivost, izostanak doživljaja sreće
- dosada, gubitak interesa za igru, sport
- nepostizanje razvojno očekivane težine ili prejedanje i porast tjel. težine
- rano jutarnje buđenje ili spavanje do kasno ujutro
- nemir, stalno koračanje ili naglašena usporenost
- “niska energija”, “lijenosti”
- pad učinkovitosti u školi zbog smanjene motivacije, sposobnosti koncentracije, čestih izostanaka
- izjave “nitko me ne voli, svi me mrze, glup sam”, samokritičnost, okrivljavanje sebe za sve
- učestala razmišljanja i pričanje o smrti, pisanje o smrti, darivanje omiljenih stvari i igračaka, autodestruktivno ponašanje, bježanje od kuće

Razlike u depresiji između djevojaka i mladića

Djevojke

- osjećaj žalosti, praznine, anksioznosti
- više zabrinute vršnjačkim odnosima
- savjesnije i nižeg samopoštovanja u odnosu na mladiće
- manje zadovoljne izgledom
- češći su somatski simptomi

Mladići

- osjećaj prijezira, ljutnje, dosade
- pokazuju opzicionalnost i smetnje ponašanja u vidu: markiranja, bježanja od kuće, fizičkog nasilja, krađa
- zlouporaba sredstava ovisnosti

Posljedice depresije kod djece i adolescenata

puno veće od samo melankoličnog raspoloženja

DEPRESIVNI EKVIVALENTI = MASKIRANA DEPRESIJA

- **Problemi u školi** - umor ili nedostatak energije, teškoće koncentracije; u školi to dovodi do izostanaka, lošijeg školskog uspjeha, napetosti i razočaranja kod ranije dobrih učenika
- **Štetna uporaba alkohola i droga** - pokušaj „samo-liječenja“ njihove depresije. Na žalost, korištenje alkohola i droga samo pogoršava stanje.
- **Sniženo samopoštovanje** - u depresiji se javljaju ili intenziviraju misli o ružnoći, sramu, neuspjehu, bezvrijednosti
- **Ovisnost o internetu** - mladi koriste internet kako bi izbjegli suočavanje s vlastitim problemima. Pretjerano korištenje interneta pojačava njihovu izolaciju i čini ih još depresivnijim.
- **Rizična ponašanja** - depresivni mladi mogu iskazivati opasna ili visoko-rizično ponašanje kao što su nepažljiva vožnja, nekontrolirano pijenje ili seksualno ponašanje, bježanje od kuće
- **Nasilje** - neke depresivne mlade osobe (najčešće dječaci koji su žrtve zlostavljanja) postaju nasilni. Mržnja prema samome sebi i želja za umiranjem mogu dovesti do nasilnog ponašanja prema drugima i ponekad pokušaja ubojstva.

Bipolarni poremećaj

- učestalost 1%
- **izmjenjivanje epizoda**
 - sniženog raspoloženja (depresija)
 - povišenog raspoloženja (hipomanija, manija)
 - miješane epizode (istovremena prisutnost depresije i manije)
- **labilno raspoloženje** uz brze izmjene simptoma manije i depresije, i po nekoliko puta dnevno
- **izražena deterioracija u ponašanju** - iritabilnost progredira u afektivne oluje s fizičkom i verbalnom agresivnošću, uz česte poremećaje spavanja, impulzivnost, distraktibilnost, hiperseksualiziranost, grandioznost, onipotenija, loš školski uspjeh, zlouporaba sredstava ovisnosti
- visok rizik **suicidalnosti** (1/3 pokušaja suicida)

Komorbiditet

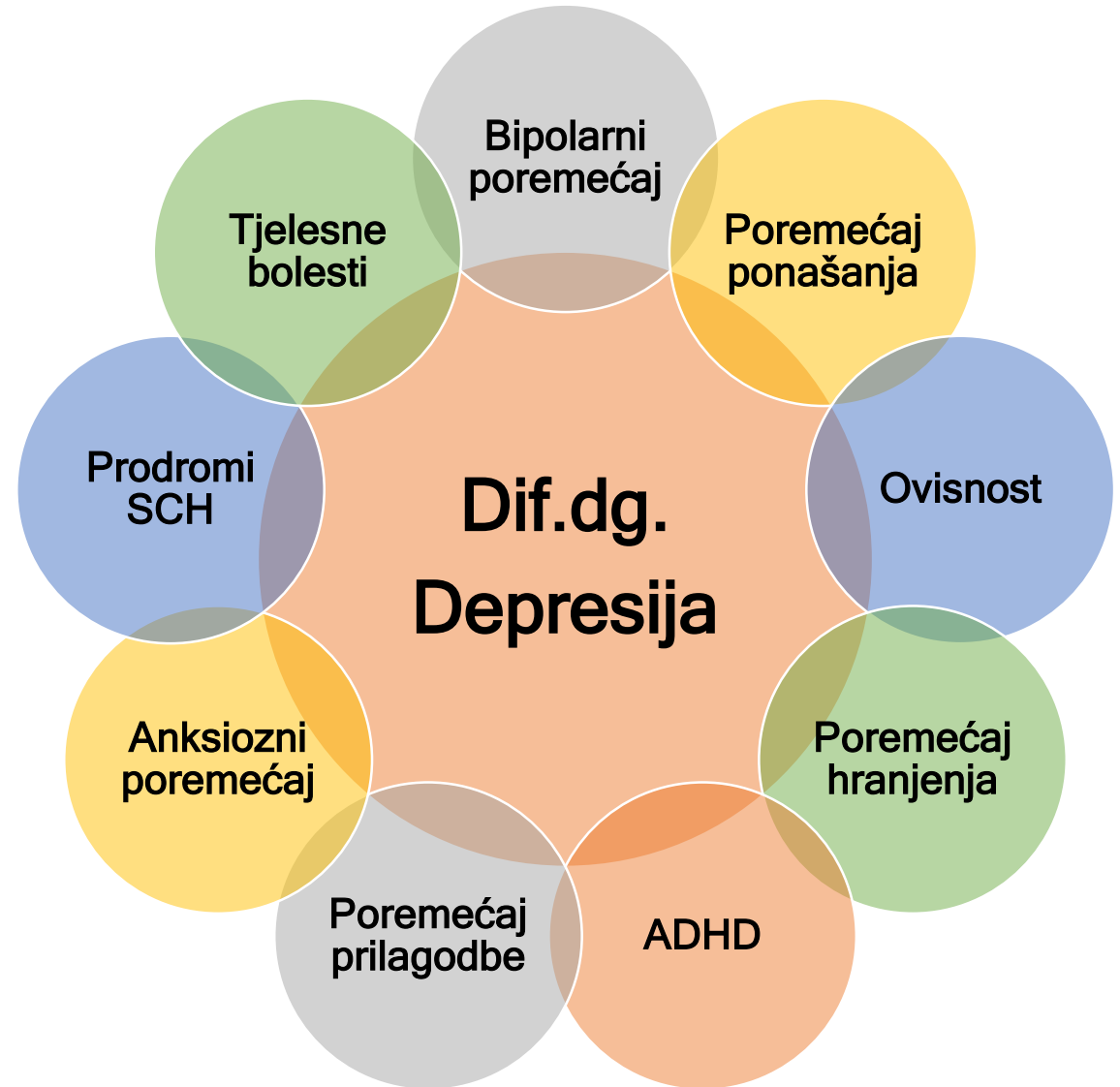

40 do 70% djece i adolescenata s depresijom ima još jedan psihički poremećaj

povezan s

- duljim trajanjem depresivne epizode
- lošijim odgovorom na terapiju
- većim brojem pokušaja suicida
- većim oštećenjem funkcioniranja
- većim rizikom od relapsa i ponavljanja epizoda
- manjim korištenjem psihijatrijske skrbi

Kako depresiju
u djece i mladih razlikovati
od ostalih poremećaja

Klinički tijek i prognoza

- prosječno trajanje epizode 7 - 9 mj.
- 90% se oporavi unutar 18 mj.
- **50% doživi relaps** - teža epizoda, komorbiditet, beznadnost, rezidualni simptomi - parcijalna remisija, obiteljski problemi, nizak SES, negativni životni događaji (zlostavljanje, konflikti)
- 40% ponavljanje epizode unutar 2 god
- 70% unutar 5 godina
- **6-10% ima kronični tijek**
- **20 - 40% prelaze u bipolarni poremećaj** - psihotična depresija, atipični simptomi

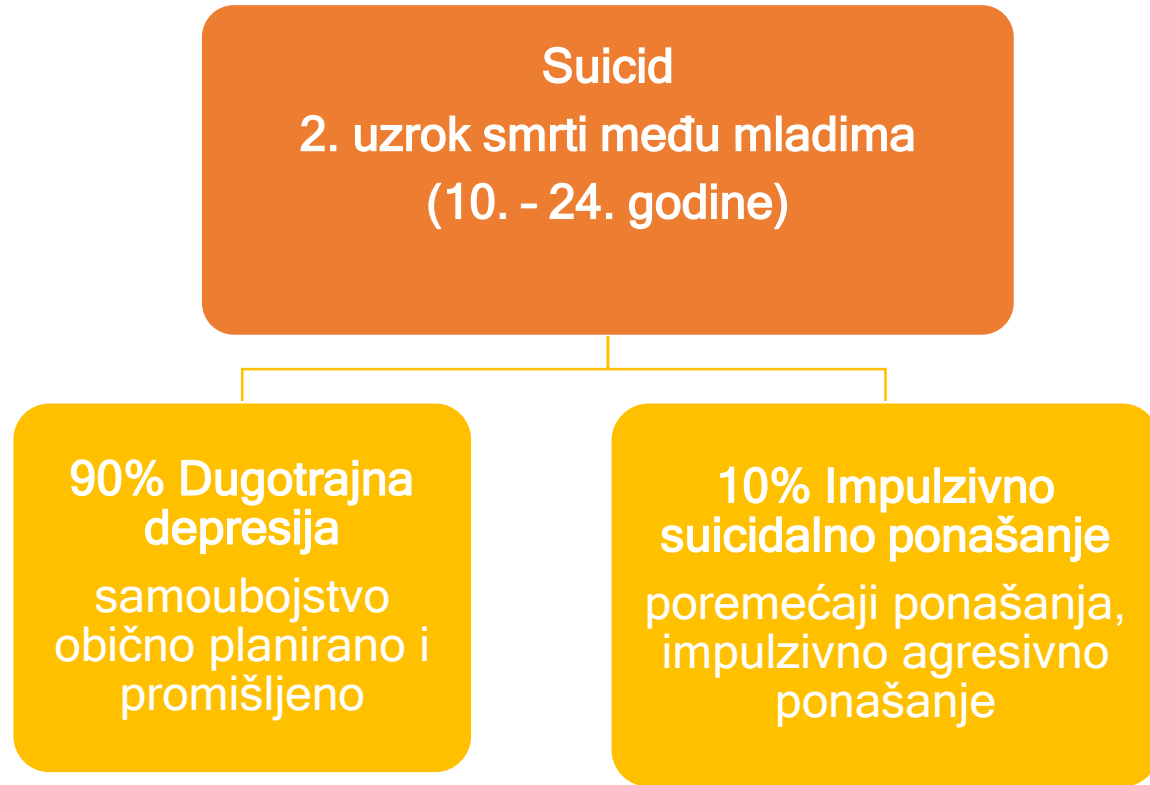

Nesuicidalno samoozljeđivanje je...

- Namjerno nanošenje štete vlastitom tijelu **bez suicidalne nakane** koje rezultira oštećenjem tkiva, bolešću ili rizikom smrti
- Ponašanje mora biti **namjerno i direktno** za razliku od indirektna štete po tijelo kao npr. kod zlouporabe alkohola
- **Ozljeđu nanosi osoba sama sebi**, bez pomoći druge osobe
- **Isključuje:** zloupotreba psihoaktivnih tvari, anoreksija nervoza, samopovređivanje u sklopu MR, autizma, psihoza, piercing ili tetoviranje te svjesni pokušaj suicida
- **MKB-10** – simptom različitih mentalnih poremećaja
- Učestalost do 30% u općoj populaciji mladih
- Vrlo učestalo u depresiji
- **Disfunkcionalna strategija regulacije osjećaja**

3 najznačajnija čimbenika suicida mladih:

Suicidalnost u djece i mladih

Opća populacija

Suicidalne misli

- 10 - 36% mladih
- 10-13% umjerene do ozbiljne
- 10% planira suicid

Pokušaj suicida

- 4-8% mladih u zadnjih godinu dana
- 2% ozbiljan pokušaj suicida - med. intervencije

Djeca i adolescenti s depresijom

- 2/3 ima suicidalne misli
- 1/3 je pokušalo suicid

Rane faze depresije
Nespecifični simptomi
somatizacija, nemir, razdražljivost

Kasniji početak liječenja
duga latencija do početka liječenja

Rana detekcija
Rana intervencija

- Dulje trajanje epizode depresije
- Rezistentnost na liječenje
- Lošije funkcioniranje
- Lošiji klinički ishod
- Veći broj hospitalizacija i korištenja psihijatrijske i zdravstvene skrbi
- ↑ rizik suicida
- Veći broj epizoda
- Kroničan tijek

Etiologija depresije u djece i adolescenata - multifaktorijalna

Biološki čimbenici

- **gensko nasljeđe** 40-65%; 50 do 75% majka boluje od depresije
- **disregulacija neurotransmitera** - dopamin, noradrenalin, serotonin, acetilkolin, GABA, endogeni opijati
- **disregulacija hormona** - os hipotalamus-hipofiza-nadbubrežna žlijezda (kortizol ↑)
- **oksidativni stres, apoptoza i neurodegenerativni procesi** u hipokampusu

Psihološki čimbenici

- **temperament - bihevioralna inhibicija**
- **negativni kognitivni stil** – negativne interpretacije
- deficit prepoznavanja i **regulacije osjećaja i ponašanja**
- deficiti strategija **rješavanja problema**
- deficiti **socijalnih vještina**
- prisutnost **anks. porem.**
- **subklinička depresija**

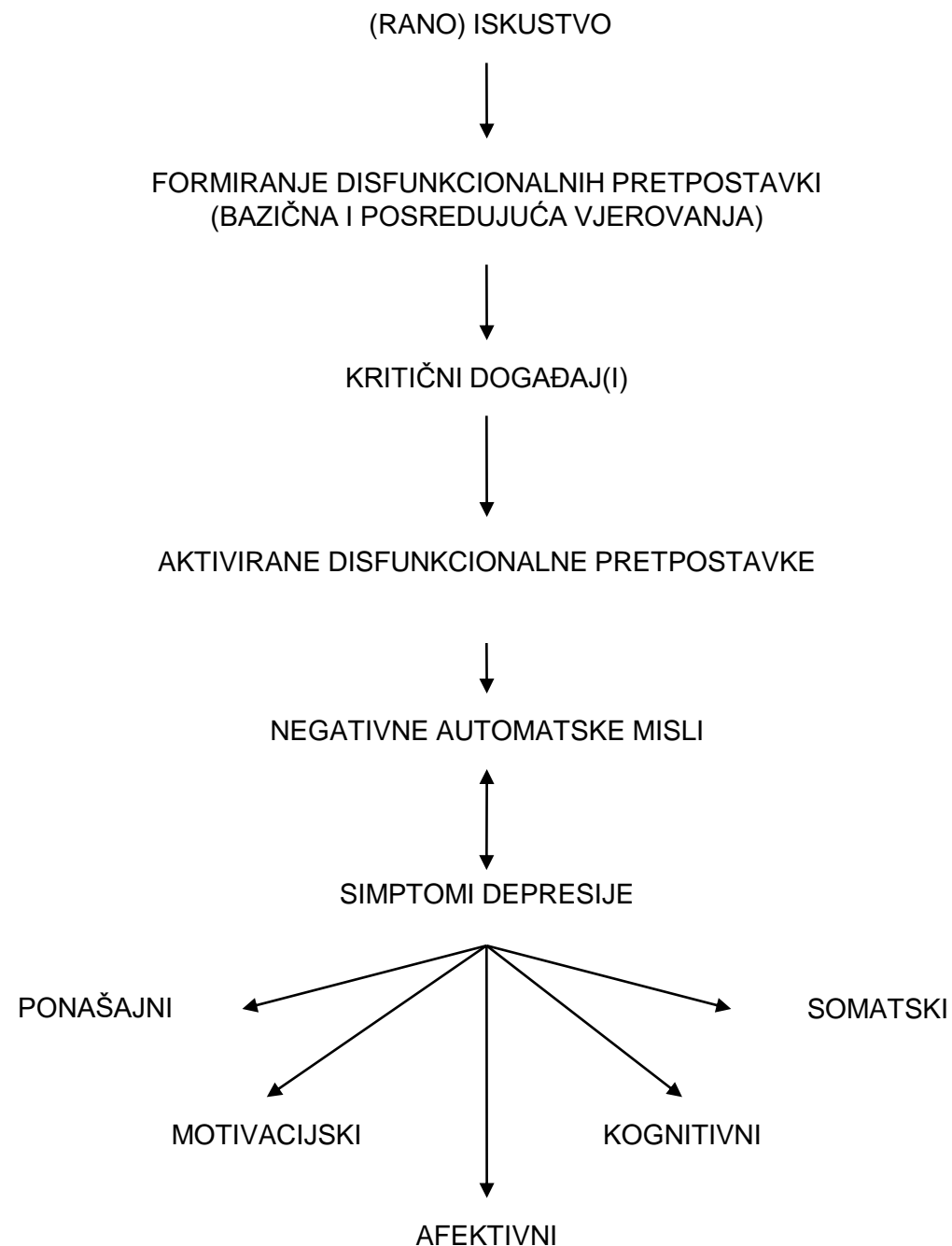
Okolinski čimbenici

- **obiteljska disfunkcionalnost** (izloženost konfliktima, nasilje, ovisnosti, bolesti u obitelji)
- **loš odnos roditelj- dijete** (krutost, kritičnost, bez topline)
- **zanemarivanje u obitelji**
- **stresni životni događaji** - značajni gubitci, razvod roditelja
- **traumatska iskustva** – bullying, zlostavljanja

Beckova kognitivna teorija depresije

Depresivna trijada:

- negativna percepcija sebe
- tendencija da se tekući događaji interpretiraju na negativan način
- negativno viđenje budućnosti

Dijagnostička procjena depresije u djece i adolescenata

Uključuje:

- klinički intervju (dijete, roditelj)
- procjena psihičkog statusa, samoozljeđivanja i suicidalnosti
- procjenu komorbidnih stanja
- konzumacija alkohola i droga
- fizički pregled i laboratorijske pretrage
- primjena dijagnostičkih instrumenata (BDI, CDI)
- prisutnost rizičnih i zaštitnih čimbenika
- djetetove snage, prednosti, jake strane

Podaci od:

- Dijete
- Roditelji, obitelj
- Vrtić, škola, ustanova, CZSS

Depresija u djece i adolescenata - somatska obrada

- Lab. nalazi - KKS, DKS, GUK, Hb, Fe, UIBC, TIBC
- Hormoni i antitijela štitnjače
- EEG
- Ostalo po potrebi

Po potrebi:

- Pregled endokrinologa - pretilost, štitnjača
- Pregled ginekologa - nereguliran menstrualni ciklus
- Ostalo po potrebi

Depresivno dijete - procjena

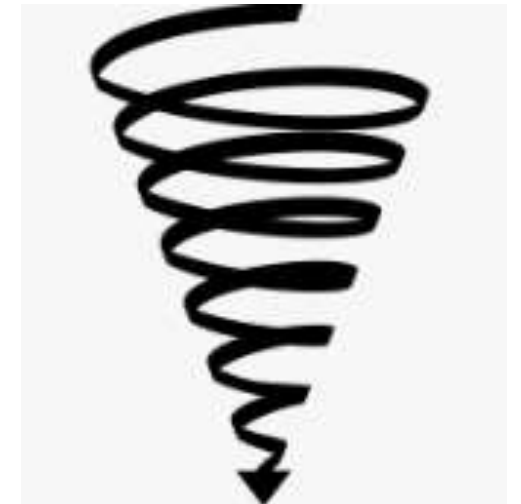
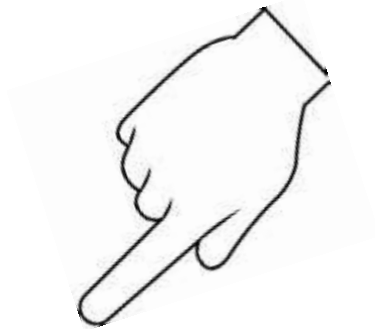
Predisponirajući
čimbenici
(biološki, psihološki,
socijalni)

Precipitirajući čimbenici
(okidači, stresori)

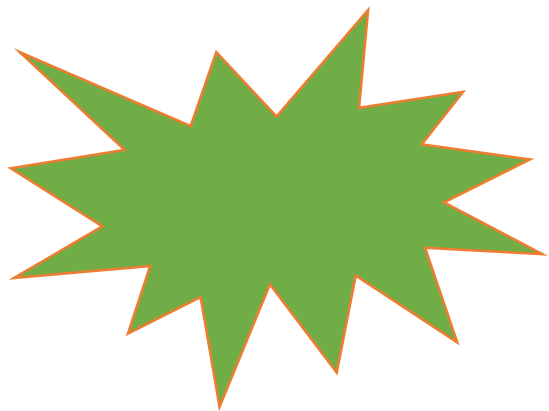

Podržavajući čimbenici
(biološki, psihološki,
socijalni)

Depresivno dijete - okidači (precipitirajući čimbenici, trigeri)

- Situacije
- Događaji
- Osobe
- Misli
- Osjećaji
- **Promjene u životu** - preseljenje, nova škola
- **Stresni događaji** - smrt, gubitak
- **Obiteljske prilike** - konflikti, razvod
- **Odnosi s drugima** - konflikti, bullying
- **Osobne karakteristike** - negativni kognitivni stil, perfekcionizam, samokritičnost, naučena bespomoćnost
- **Lijekovi** - lijekovi za akne, kortikosteroidi, interferon

Procjena depresivnog djeteta

- Tjelesne funkcije - san, apetit
- Emocionalno stanje - osjećaji i intenzitet
- Samokontrola i samoregulacija
- Stupanj aktivnosti i ponašanje - obveze i ugodne aktivnosti
- Rješavanje problema, Socijalne vještine, Asertivnost
- Samoozljeđivanje
- Suicidalnost

Simptomi - početak, trajanje, težina, učestalost, jačina

Situacijske varijable koje su povezane sa simptomima (↑↓)

Funkcioniranje djeteta - školsko, obiteljsko, socijalno

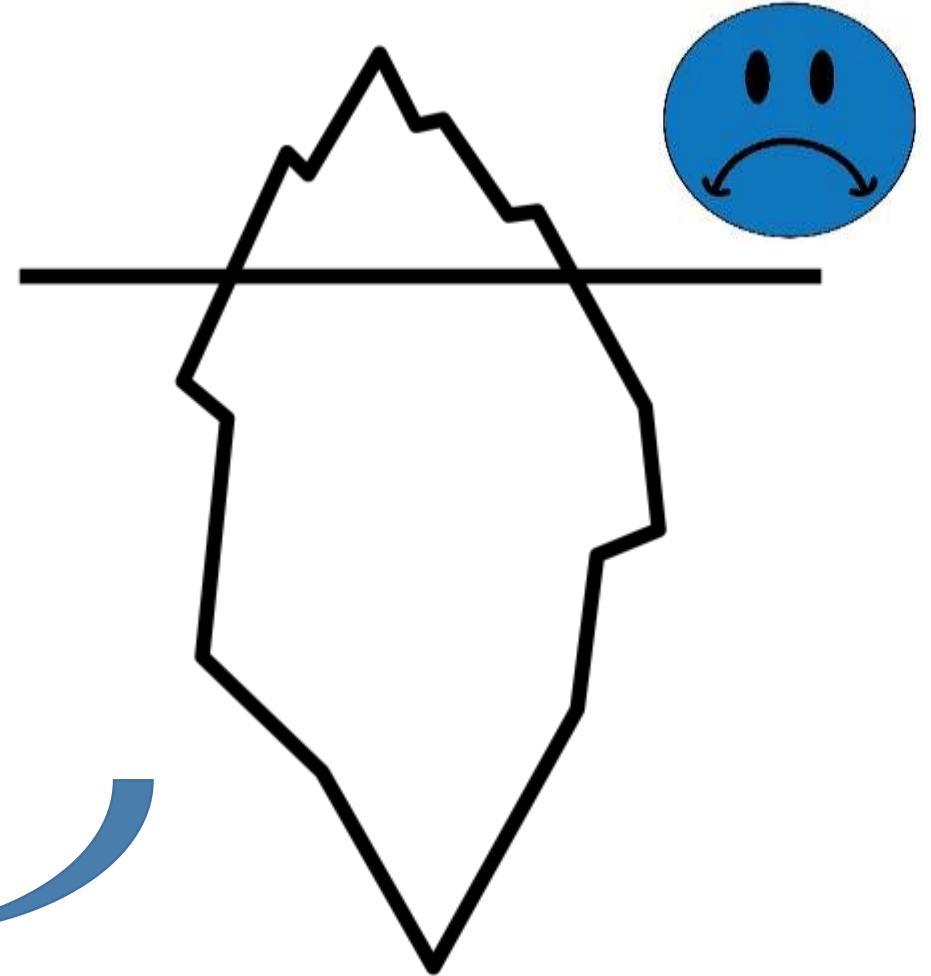

Depresivno dijete - procjena simptoma

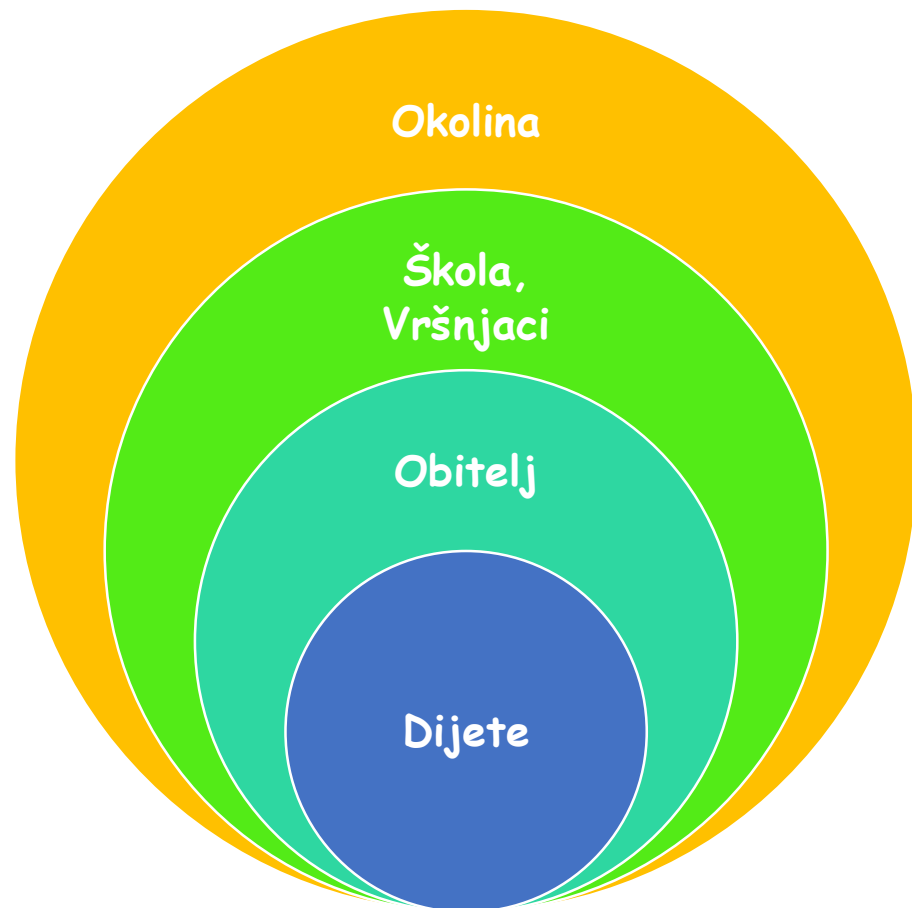
- **Tjelesni simptomi** - san, apetit, tjelesna težina, umor, bolovi
- **Emocionalni simptomi** - tuga, razdražljivost i ostali osjećaji
- **Kognitivni simptomi** - negativne misli, teškoće koncentracije, beznadnost, bezperspektivnost, suicidalne misli i planovi
- **Ponašanje** - povlačenje, izbjegavanje, nemir, ispadi u ponašanju, samoozljeđivanje, pokušaji suicida, konzumacija alkohola i droga

Depresivno dijete - Što je ispod tuge?

Depresivno dijete - procjena

- Dijete
- Roditelji, obitelj
- Okruženje - vrtić, škola, vršnjaci, zajednica
- Predisponirajući, precipitirajući i podržavajući čimbenici
- Psihički status + samoozljeđivanje + suicidalnost
- Somatska obrada - lab. i drugi nalazi

KBT Depresije u djece i adolescenata

Liječenje depresije kod djece

Ciljevi liječenja

- potpuna remisija
- funkcionalni oporavak
- prevencija recidiva
- unapređenje razvoja djeteta

- **Blaga** - psihoterapija
- **Srednje teška** - psihoterapija, antidepresivni ukoliko psihoterapija nije dovoljna
- **Teška** - antidepresivi + psihoterapija

Plan tretmana depresije u djece i adolescenata

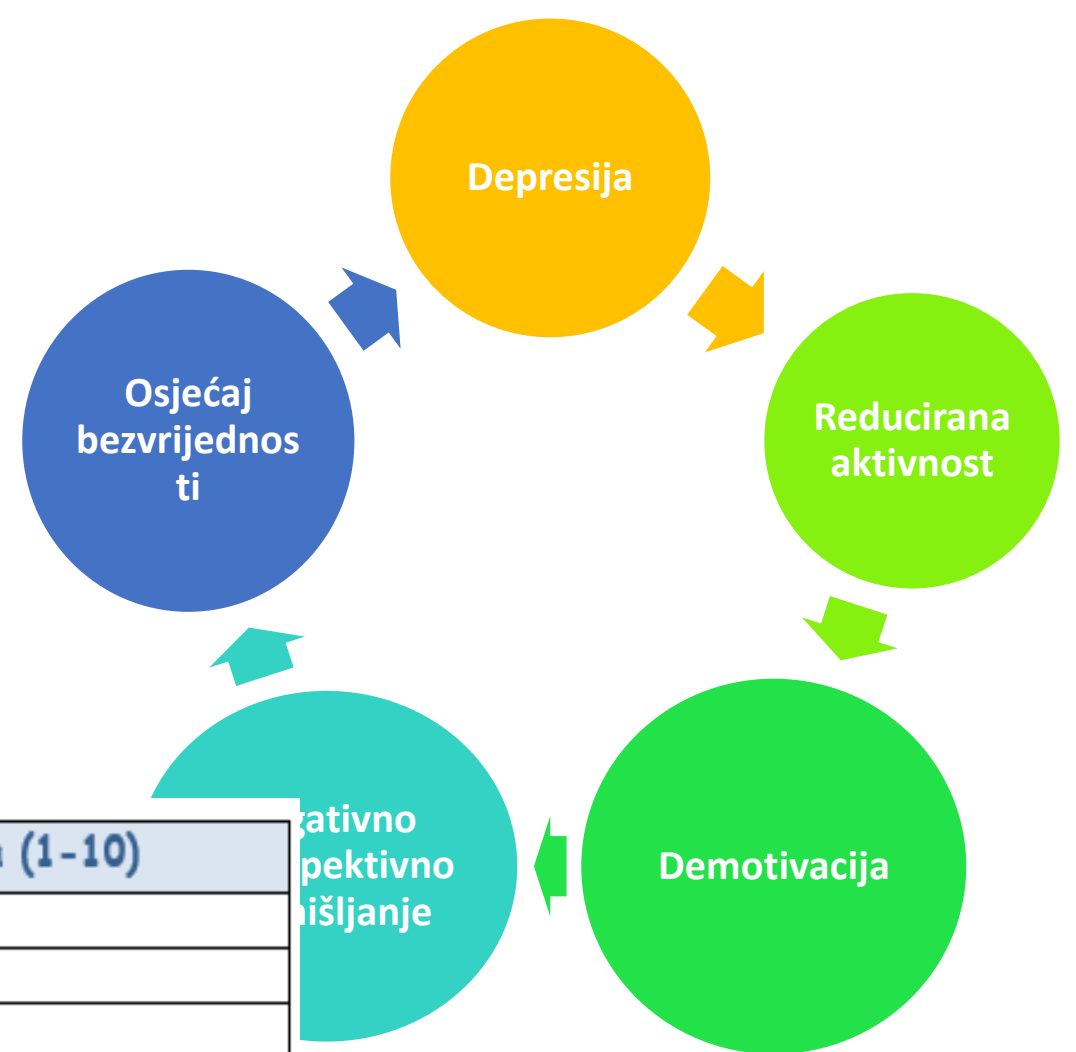
- Uključiti: dijete, roditelje, obitelj, školu, CZSS
- Konceptualizacija - predisponirajući, precipitirajući i podržavajući čimbenici

1. psihoedukacija
2. postavljanje ciljeva
3. regulacija tjelesnih funkcija - spavanje, apetit
4. bihevioralna aktivacija
5. kontrola teških i neugodnih osjećaja
6. kognitivne intervencije
7. sprečavanje povrata simptoma (relapsa)
8. postepeno završavanje terapije

Bihevioralna aktivacija

1. Dnevnik aktivnosti
2. Planiranje aktivnosti - obveze i ugodne
3. Procjena raspoloženja, postignuća i zadovoljstva

Sat	Aktivnost	Osjećaj	Jačina (1-10)
6 - 7	Ustajanje, Doručak	Umorno, prazno	7
7-8	Odlazak u školu	Bezvoljno	7
8-12	Nastava u školi	Tužno	7
12-13	Odlazak kući ranije iz škole	Uznemireno	8
13-14	Ručak s bakom	Tužno	7
14-17	Spavanje	Bezvrijedno, Krivnja	7
17-18	Spremanje sobe	Uspješno	6
18 - 21	Učenje kod prijateljice	Uspješno	5
21-22	Setnja psa	Uspješno	7